

Únor 2024

KONEC DAŇOVÝCH RÁJŮ? ZDANĚNÍ NADNÁRODNÍCH KORPORACÍ

Martin Zeman

Shrnutí

Poslanecká sněmovna schválila ve vzácné shodě možnost státu zdanit zisky nadnárodních a vnitrostátních skupin. Zajištění globální minimální úrovně efektivního zdanění je součástí dvou pilířového plánu boje s daňovými ráji, na kterém aktivně pracoval již minulý kabinet. Druhý pilíř stanovující minimální hranici pro zdanění firem, jejichž roční výnos je minimálně 750 mil. eur, začíná platit i v České republice.

Hlavní body

- Z hlediska fiskální politiky se očekává, že tento způsob zdanění přinese do státního rozpočtu přibližně 2 miliardy Kč. Avšak celkový výnos z daně je snižován díky tzv. ozdravnému balíčku.
- Zavedení stejných pravidel pro korporace podporuje fungování jednotného trhu, ale zároveň odstraňuje disproporci mezi velkými firmami a malými a středními podnikateli.
- V oblasti daňové konkurence bude v budoucnu kladen větší důraz na politické aspekty, kvalitu institucí, vymahatelnost práva, či jednoduchost daňového systému.

Úvod

Koncem minulého roku schválili poslanci ve shodě napříč politickým spektrem možnost státu zdanit zisky velkých nadnárodních a vnitrostátních skupin, které v Česku neplatí žádné, nebo velice nízké odvody. Oficiálně totiž mají své sídlo v zahraničí. Tuto změnu umožní zákon o dorovnávací dani a zajištění globální úrovně minimálního zdanění, který začal platit na přelomu tohoto roku. Samotný transpoziční právní předpis promítá do české legislativy směrnici Rady EU 2022/2523 o zajištění globální minimální úrovně zdanění nadnárodních skupin podniků a velkých vnitrostátních skupin v Unii. Cílem je minimalizace excesivní daňové konkurence mezi jednotlivými státy a omezení relativně dlouhodobého trendu tzv. "race to the bottom" v oblasti korporátního zdanění.

Dohoda si klade za cíl zabránit odvádění daní ze zemí, ve kterých firmy generují svůj zisk, do daňových rájů, kde společnosti často legislativně sídlí. OECD proto rozšiřuje soubor mezinárodních daňových pravidel, a to s jediným cílem: zajistit "spravedlivý" podíl daní bez ohledu na to, v jaké zemi firma působí. Zajištění minimální úrovně efektivního zdanění nadnárodních a vnitrostátních skupin je součástí dvoupilířového plánu boje s daňovými ráji. Druhý pilíř, který ukotvuje minimální hranici zdanění firem, začal platit v České republice začátkem roku 2024.

Konstrukce minimální úrovně efektivního zdanění

Z pohledu české fiskální politiky může tato dorovnávací daň generovat přímo do státního rozpočtu zhruba 2 mld. Kč. To je vzhledem k plánovanému schodku pro letošní rok ve výši 252 mld. Kč spíše marginální příjem. Dřívější odhady kvantifikovaly celkovou výši inkasa rámcově vyšší, a to 4 až 6 mld. Kč ročně. Odhady však byly počítány pro původní výšku daně z právnických osob ve výši 19 %, která platila v roce 2023. V úvodu roku ji ale kabinet Petra Fialy navýšil na 21 %, což ve svém důsledku výrazně snižuje prostor pro očekávané inkaso dorovnávací daně. Očekávané 2 mld. Kč jsou však dosaženy až po plném náběhu jednotlivých opatření a projevení se všech sekundárních efektů (MF ČR, 2023).

Samotný zákon zavádí dvě nové přímé daně, a to přiřazovanou dorovnávací daň a tuzemskou dorovnávací daň. Jak je již z názvu zřejmé, jedná se o dorovnávací daně, kdy se při výpočtu výše jejich inkasa nejdříve přihledne k výši odváděné daně z příjmu právnických osob, kterou společnost odvádějí.

- Přiřazovanou dorovnávací daní budou zatíženy mateřské společnosti, pokud je jejich celkové efektivní zdanění nižší než 15 %, a to ve vztahu ke každému státu, ve kterém skupina působí. Případně se stanoví dorovnávací daň každé členské entitě, pokud už není stanovena na úrovni mateřské entity skupiny.
- Účelem české dorovnávací daně je zachovat právo České republiky na zdanění příjmů plynoucích ze zdrojů na jejím území. V návaznosti na různé daňové výjimky se totiž může stát, že by příjmy části korporace působící u nás byly zdaněny efektivní sazbou, která je nižší než stanovených 15 %. V tomto případě by se na ně vztahovaly dorovnávací daně zavedené v zahraničí, kam by také plynul výnos daně vztahující se k příjmům z ČR. Česká dorovnávací daň tak ve své podstatě zajišťuje, aby tyto výnosy byly zdaněny na našem území.

Minimální úroveň zdanění bude počítána jen pro velké nadnárodní firmy a vnitrostátní skupiny, které mají roční výnos minimálně 750 milionů eur (tedy přibližně 18,5 mld. Kč). A to minimálně ve dvou ze čtyř předcházejících období. Samotná výše daně se stanovuje na základě pravidla pro zahrnutí zisku a pravidla pro nedostatečně zdaněný zisk. Mateřské společnosti nadnárodního podniku nejdříve vzniká povinnost k zahrnutí zisku přiřazené dorovnávací daně vztahující se k libovolné dceřiné společnosti, a to bez ohledu na to, zda působí v zemích Evropské unie nebo mimo ně. Následně dochází k uplatnění

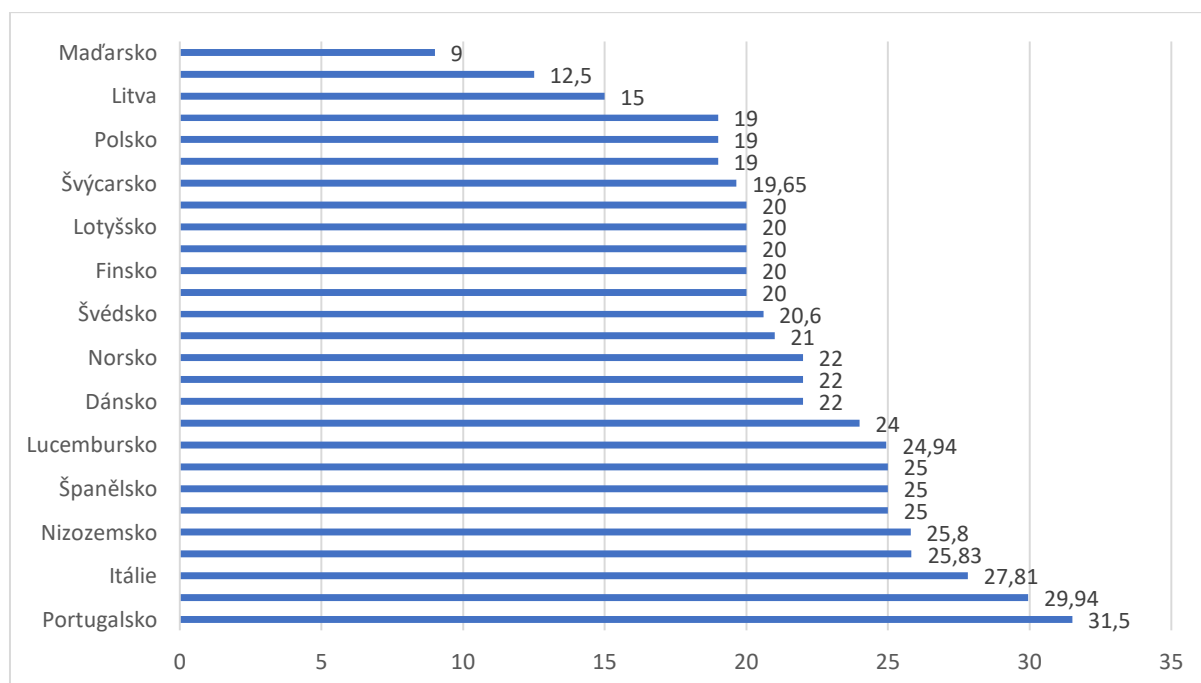
pravidla pro nedostatečně zdaněný zisk, které má pozici pojistky. Toto pravidlo umožňuje přerozdělit zbytek inkasa daně.

Při výpočtu inkasa je pak srovnávána efektivní daňová sazba s minimální ve výši 15 %. V případě, že je efektivní sazba v daném státě pod úrovní minimální daňové, bude přiřazena dorovnávací daň jednotlivým subjektům tak, aby byla odvedena celková minimální daňová sazba ve výši 15 %. Ovšem samotný výpočet daňově efektivní sazby bude relativně náročný a technicky sofistikovaný. Primárně je daň přiřazena nejvyšší mateřské entitě (PS, 2023).

Dopady pro Českou republiku

Ve statistice sestavované Tax Justice Network (2021), která hodnotí daňové a finanční systémy jednotlivých jurisdikcí s cílem pomoci nadnárodním korporacím nedoplatit daň z příjmu právnických osob, se v roce 2021 na prvním místě umístily Britské Panenské ostrovy, následované Kajmanskými ostrovy a Bermudami. Tyto typické příklady daňových rájů však již na čtvrtém místě doplňuje Holandsko, Švýcarsko a Lucembursko. Na jedenáctém místě je Irsko, na třináctém Spojené království, Belgie je šestnáctá, Francie osmnáctá a Maďarsko dvacáté čtvrté. Česká republika má v žebříčku 37. místo. Slovensko je 51., Polsko o stupeň pod Slovenskem. Česko tedy zcela jistě nemá pozici daňového ráje, na druhou stranu v roce 2023 byla ČR jednou ze zemí EU s nižší sazbou.

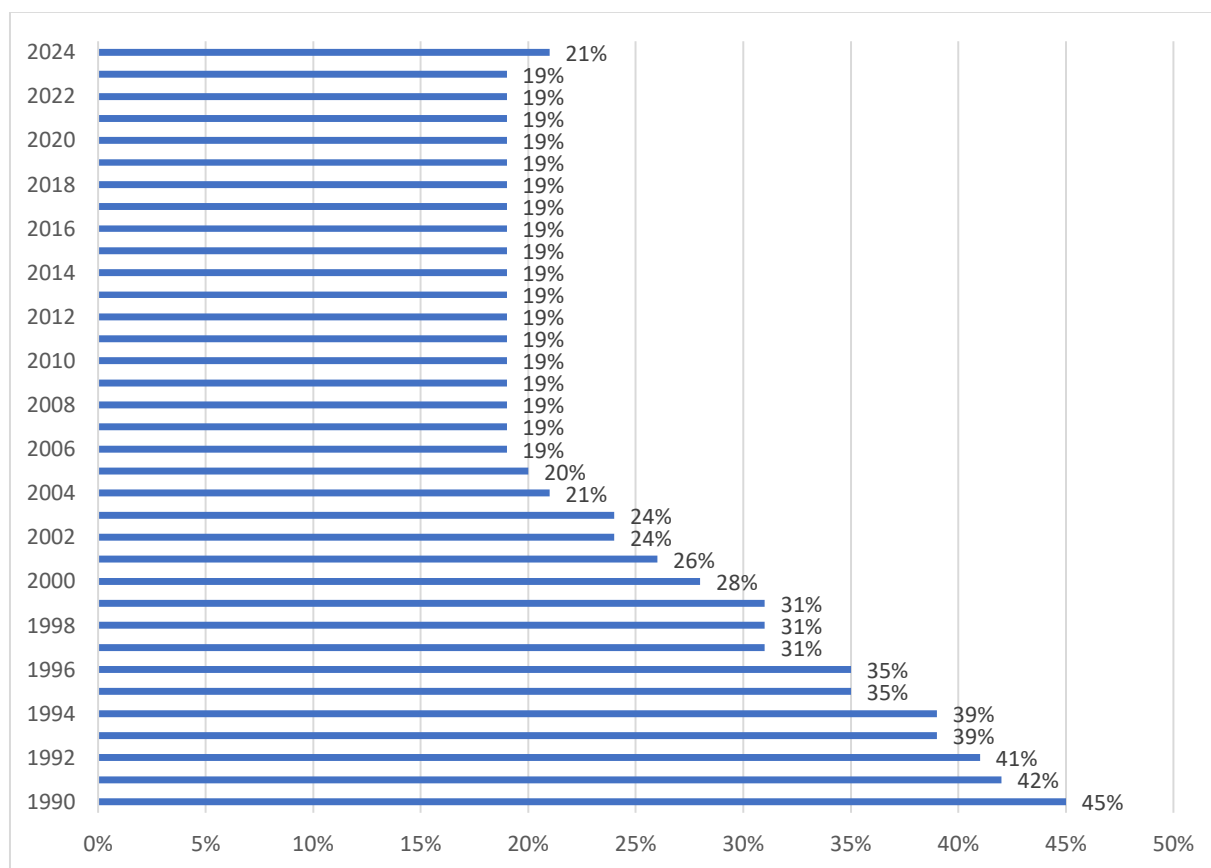
Graf 1: Sazby korporátních daní ve vybraných zemích v roce 2023, v %.

Zdroj: Statista, 2023, vlastní zpracování

Snižování daně z příjmu právnických osob, případně udělování různých daňových úlev a výjimek, se stalo jedním z důležitých prvků daňové konkurence mezi zeměmi v rámci tzv. "race to the bottom". Příkladem může být i Česká republika. Ještě v roce 1993 byla daň z příjmu právnických osob 45 %, o rok později 42 % a postupně klesala až do roku 2010, kdy spadla na historické minimum 19 %. Tento vývojový trend narušilo až rozhodnutí vlády Petra Fialy, která poprvé po 13 letech pohnula s daní z příjmu právnických osob a zvedla ji na 21 %. Česko ve snižování daňové sazby nebylo jediné, trend je patrný taky v dalších státech EU a i v ostatních zemích světa.

Graf 2: Vývoj sazby daně z příjmů právnických osob v České republice

Zdroj: EY, 2022, vlastní zpracování

Česká republika je po letošním zvýšení korporátní daně zhruba na úrovni mediánu zemí Evropské unie. Vzhledem k tomu se dá předpokládat, že samotné zavedení tohoto nástroje nebude mít významné dopady na zhoršení pozice ČR v mezinárodní konkurenci v oblasti daňových systémů. Na druhou stranu je zřejmé, že samotná harmonizace sazby korporátní daně zvýší konkurenci států v politických aspektech, jako jsou kvalita institucí (z pohledu ČR je mimořádně důležitá modernizace kapitálového trhu) a infrastruktury (nejen výhradně dopravní infrastruktury, ale také digitální infrastruktury). Zcela základní pro zachování mezinárodní konkurence do budoucna zůstává vymahatelnost práva, jednoduchost a předvídatelnost změn v daňovém systému a nakonec i předvídatelnost ekonomického vývoje.

Společná dohoda desítek zemí odráží nové trendy v mimořádně globalizované a digitalizované společnosti. Zavedení jednotných pravidel pro velké nadnárodní a vnitrostátní skupiny navíc nejen podporuje fungování jednotného trhu, ale zároveň odstraňuje disproporci mezi velkými společnostmi a podnikateli středních a malých firem, kteří standardně nebyli schopni optimalizovat své zdanění tak efektivně. Z tohoto pohledu však není úplně zřejmé, proč byla stanovena prahová hodnota konsolidovaných výnosů ve výši 750 milionů eur a proč je z působnosti zákona vyloučeno velké množství subjektů. Postupný náběh, velké množství výjimek a relativně vysoko nastavená prahová hodnota výnosů (která se v čase nemění) vytvářejí do budoucna určitý prostor pro opětovnou daňovou optimalizaci.

Závěr

Mezinárodní harmonizace korporátních daní zcela jistě výrazně zpomalí trend a motivace v jejich snižování ve velké většině vyspělých zemí. A vzhledem k tomu, že jde o mezinárodní iniciativu, budou částečně omezené možnosti daňových rájů. Jako každé opatření má i zavedení globální minimální úrovně zdanění své odpůrce. Spor mezi daňovou harmonizací a daňovou konkurencí znamená konflikt, kdy na jedné straně stojí mezinárodní regulace a kooperace a na straně druhé svoboda států přitahovat nižšími daněmi podnikatele. Vystává i otázka, jestli jsou nízké daně důležitým předpokladem pro ekonomický růst a je fér chtít od ekonomicky méně vyspělých zemích, aby se výší zdanění přizpůsobily bohatým státům s rozvinutým kapitálovým trhem. Snižování zdanění podnikatelského sektoru, které jsme v minulosti mohli sledovat, ze své podstaty podporuje hospodářský růst a inovační činnost firem. Naopak navyšování daní přesouvá spotřebitelskou a investiční poptávku ze soukromých rukou k vládě či k vládou podporovaným jedincům. Systém dorovnávacích daní bude současně navyšovat administrativní náročnost a zpřehledňovat daňový systém.

Na druhou stranu ze samotné konstrukce transpozičního zákona je zřejmé, že k úplnému odstranění daňové konkurence v rámci zajištění efektivní úrovně minimálního zdanění nedojde. Minimální sazba 15 % dává prostor k rozumnému vytvoření komparativní výhody pro státy, které chtějí mít ještě nižší sazbu. Až samotná praxe po plném náběhu celého systému ukáže, jak velký reálný dopad bude mít směrnice na světovou ekonomiku a nadnárodní korporace. Motivace velkých skupin vyhnout se anebo snížit daňovou povinnost, je ze své logiky mimořádně vysoká.

Zdroje

- Statista. (2023). Corporation tax Europe 2023.
<https://www.statista.com/statistics/1253236/combined-income-tax-rate-europe/>
- EY. (2022). Vývoj sazby daně z příjmů právnických osob v České republice.
https://www.ey.com/cs_cz/tax/tax-alerts/2022/vyvoj-sazby-dane-z-prijmu-pravnicky-ch-osob-v-ceske-republice
- PS. (2023). Sněmovní tisk 515/0.
<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=515&CT1=0>
- Ministerstvo financí České republiky. (2023). Velké nadnárodní skupiny budou v ČR odvádět minimální daň 15 %.
<https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2023/velke-nadnarodni-skupiny-budou-v-cr-odvadet-minima-52640>
- Tax Justice Network. (2023). Corporate Tax Haven Index - 2021 Results.
<https://cthi.taxjustice.net/en/cthi/cthi-2021-results>

Autor

MARTIN ZEMAN

Analytik

Martin Zeman vystudoval Národohospodářskou fakultu a Fakultu podnikohospodářskou na Vysoké škole ekonomické v Praze. Na VŠE také obhájil svou dizertační práci. Odborně se zabývá hospodářskou politikou, fiskální politikou a veřejnými financemi. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a publikuje komentáře v médiích. Několik let působil jako poradce ministryně a také v dalších institucích zabývajících se veřejnými financemi.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz